

Energie Surplus

Samen Anders tegen energie-armoede

CMWW
Maatschappelijk Werk, Welzijnswerk & Peuteropvang

Voorwoord

In ruim 800 wijken in Nederland is er sprake van voldoende klimaatbewustzijn onder de buurtbewoners waarin zij zelf komen met duurzame initiatieven. Dit zijn over het algemeen wijken waarin de buurtbewoners goed bemiddeld zijn en weten hoe ze initiatieven op poten moeten zetten.

In wijken waarin buurtbewoners minder te besteden hebben gebeurd er nog weinig en dit is een aanzienlijk groter aantal. In Nederland zijn er meer dan 2,2 miljoen bewoonde sociale huurwoningen. De bewoners hiervan hebben, over het algemeen, minder te besteden en daarbij liggen de prioriteiten voor deze bewoners niet op het bewust omgaan met energie en klimaatbewustzijn. Voor deze groep is de noodzaak om hun energielasten te verlagen juist erg hoog. Vaak wonen zij in huizen van woningcorporaties.

Indien de corporaties grote ingrepen willen toepassen op huurwoningen (b.v. loskomen van aardgas) dan is het belangrijk om hierover goed te communiceren met buurtbewoners. Indien minder dan 70% van de bewonersgroep het niet met de ingreep eens is, dan gaat deze niet door. Voor buurtbewoners is het belangrijk te weten wat hen te wachten staat en inzicht krijgen in wat nodig is en wat dit voor hen oplevert.

Door de exploderende energieprijzen is de verwachting dat gezinnen die toch al in de knel zitten verder of nog dieper in de problemen raken. Er is bij een deel van de inwoners reeds sprake van energiearmoede. We spreken van energiearmoede als er meer dan 10% van het besteedbaar inkomen uitgegeven wordt om de woning adequaat warm te houden. Veel huishoudens zijn reeds financieel geraakt en de volledige impact en gevolgen zijn nu nog niet inzichtelijk te maken. Ervoor zorgen dat buurtbewoners met een ander taalniveau en/of een laag inkomen mee kunnen doen met de energietransitie, zonder dat ze daar financiële nadelen van ondervinden en er zelfs financieel op vooruitgaan.

In Brunssum willen we door het inzetten van een energiecoach inspelen op de te verwachten vraag die in Brunssum gaat spelen. De gemeente Brunssum is zich heel bewust dat er iets moet gebeuren om deze mensen te ondersteunen en te voorkomen dat huishoudens (dieper) in de problemen raken door de energietransitie en de exploderend stijgende energieprijzen.

Met dit projectplan willen we hierop aansluiten en komen tot een werkwijze waarin we door inzet van een energiecoach wijken en hun bewoners ondersteunen en faciliteren om te komen tot duurzame oplossingen die bijdragen aan financiële en economische zelf- en samenredzaamheid.

Inhoud

1. Inleiding: waarom Energie Surplus?.....	3
2. Wie heeft baat bij “Energie Surplus” en wat willen we bereiken? ..	4
3. Aanpak en interventies.....	5
4. Keuze voor werkwijze vanuit stress sensitief werken en ontwikkeling “Energie Surplus”.	7
5. Vrijwilligers.....	10
6. Alliantiepartners & samenwerkingspartners.....	11
7. Organisatie, bestuur, projectleider en team.....	12
8. Resultaat	13

1. Inleiding: waarom Energie Surplus?

TNO heeft cijfers rondom de energiearmoede in beeld gebracht:

<https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/energietransitie/roadmaps/systeemtransitie/de-sociale-aspecten-van-de-energietransitie/energiearmoede/>.

Kijkend naar de gemeente Brunssum is duidelijk dat het landelijke probleem in Brunssum goed terug te zien is. Brunssum Oost valt hierin het meeste op: 15,06% van de huishoudens heeft last van energiearmoede. De wijken Noord (9,54%) en West (8,17%) liggen eveneens boven het landelijk gemiddelde van 7%. De wijken Zuid (5,23%) en Centrum (4,29%) liggen hieronder.

TNO schrijft in haar rapport (TNO, 2021) : „Uit onze analyse blijkt dat ongeveer 550.000 huishoudens in Nederland, zo’n zeven procent van het totaal, leeft in energiearmoede: ze hebben hoge energiekosten, wonen meestal in een huis dat niet goed is geïsoleerd en hebben een laag inkomen. Daarmee is het aantal energiearme huishoudens in Nederland ongeveer half zo groot als het aantal inkomensarme huishoudens. Binnen de groep van energiearme huishoudens hebben ongeveer 250.000 huishoudens én een relatief laag inkomen én een woning met lage energiekwaliteit én hoge energiekosten. Er zijn naar schatting ongeveer 140.000 huishoudens met verborgen energiearmoede; dit zijn mensen die vanwege financiële problemen minder energie consumeren dan ze zouden willen.“

Er is steeds meer aandacht voor de stress die ervaren wordt bij mensen die financiële problemen ondervinden. De langdurige stress werkt door op andere levensdomeinen zoals gezinsleven en gezondheid. Kinderen die opgroeien in armoede hebben kans op een slechtere hersenontwikkeling, waaronder een slechtere emotieregulatie. Dat geldt vooral voor kinderen van ouders die behalve met armoede nog te maken hebben met andere problemen die stress geven. (Nederlands Jeugdinstituut, 2018)

CMWW is, in samenwerking met de gemeente Brunssum en diverse uitvoeringsorganisaties in 2018 op zoek gegaan naar dienstverlening die de financiële stress meer wegneemt bij de burger. Er is gekozen voor het gedachtengoed van Mobility Mentoring®/stress-sensitief werken. De werkwijze hieruit ontstaan is in de afgelopen 2,5 jaar uitgevoerd in het project **Samen Anders**, gericht op het ontwikkelen van vaardigheden voor economische zelfredzaamheid.

Sinds maart 2020 hebben we te maken met de gevolgen van de Coronapandemie. Dit heeft ook gevolgen gehad voor het energieverbruik. Een onderzoek van energie-vergelijker gaslicht.com geeft aan dat er door het thuiswerken tussen de 10 en 30 procent meer energie is verbruikt sinds maart 2020. Hierdoor raken ongeveer 560.000 gezinnen flink in de knel. (Salehi, 2021) . De energietransitie en de daaruit voortvloeiende energie-armoede is een sociaal vraagstuk dat bij uitstek hoort bij het Welzijnswerk.

Wij denken dat het uitwerken van de werkwijze vanuit Samen Anders én het gedachtengoed en kennis die opgedaan is vanuit stress-sensitieve dienstverlening aansluit bij de aanpak van energiearmoede in de gemeente Brunssum.

2. Wie heeft baat bij “Energie Surplus” en wat willen we bereiken?

De doelgroep: de inwoners van Brunssum met energie armoede

Initieel willen wij ons richten op de wijken in Brunssum waar de nood het hoogst lijkt en dit zijn Brunssum Oost en Brunssum Noord. Dit betekent niet dat inwoners uit andere wijken niet bij ons terecht kunnen met hun vraag. Sterker nog: indien blijkt dat de aanpak werkt kan deze uitgerold worden naar de andere wijken van Brunssum of zelfs breder in de regio.

TNO: Eenpersoonshuishoudens en met name eenoudergezinnen zijn sterk oververtegenwoordigd in de groep energiearme huishoudens. Energiearme huishoudens in Nederland geven, afhankelijk van de definitie van energiearmoede, gemiddeld 13-20% van hun inkomen uit aan energie, tegenover 5% gemiddeld voor alle huishoudens. Van de energiearme huishoudens woont ongeveer 75% in een corporatiewoning; pakweg 12% van de energiearme huishoudens bezit een koopwoning, een vergelijkbaar percentage huurt particulier. Tenslotte blijkt dat bijna de helft van alle huishoudens (48%) in een slecht of matig geïsoleerd huis woont maar kan daar niet zelfstandig iets aan doen. Dit zijn twee groepen: huurders, omdat zij voor verduurzaming afhankelijk zijn van de verhuurder; en eigenaren van een huis met een relatief lage energetische kwaliteit die het geld niet hebben om daar in te investeren. Deze mensen zijn lang niet allemaal arm, en een groot deel van hen heeft op dit moment geen probleem met het betalen van hun energierekening. Maar zij hebben wel relatief vaak te maken met gebrek aan comfort en soms zelfs gezondheidsklachten. En als de gasprijen verder gaat stijgen zal een deel van de huishoudens uit deze groep alsnog een betalingsprobleem krijgen. Door met gericht beleid juist nu meer huizen te verduurzamen kunnen we dat voorkomen. (TNO, 2021)

Het doel van Energie Surplus

De doelstelling van Energie Surplus ligt vooral in het ontwikkelen van de materiële zelfredzaamheid op het gebied van energiekosten van inwoners én buurten waar energiearmoede groot is. De verwarming niet durven aanzetten levert nog meer stress op voor de mensen die iedere dag moeten nadenken over hoe ze eten op tafel kunnen krijgen voor zichzelf en hun gezin. Dit willen we bereiken door het verbinden van buurtbewoners en zo te leren van elkaar wat werkt en wat niet. We willen ondersteunen door het vergroten van kennis in de buurt, vergroten van netwerken om te leren van elkaar en nóg meer financiële achteruitgang in de buurt en voor de inwoner individueel te voorkomen.

Waarde en baten voor de Gemeenten Brunssum

Voor het project “Energie Surplus” is de gemeente Brunssum de belangrijkste partner. Voor de gemeente is het een meerwaarde als het aanbod gericht op energie armoede kan zorgen voor duurzame resultaten (voorkomen kosten schuldhulpverlening, bewindvoering en budgetbeheer trajecten). Het zal bijdragen aan het geluksgevoel van de inwoners van Brunssum, minder schulden bij energieleveranciers en uiteindelijk minder schulden in de vaste lasten of bij andere mogelijke schuldeisers. Het algeheel welzijn van én in de buurt voor de inwoners en de kinderen in de wijk gaat vooruit door bij te dragen aan de saamhorigheid en te werken aan én uitbouwen van de talenten en krachten die in de buurt aanwezig zijn.

3. Aanpak en interventies

Hoe willen we de resultaten bereiken?

De resultaten willen we bereiken door een systematische aanpak die opgebouwd is in verschillende fases. We kenmerken ons door klein te beginnen en stapsgewijs te werken aan duurzaamheidsbewustzijn bij de professionals. De professional moet zelfachter de energietransitie en duurzaamheidsgedachte staan om dit over te kunnen brengen op de buurtbewoners. De eerste stap is dan ook om te zorgen voor voldoende kennis voor de projectleider, de energiecoach, betrokken medewerkers en mogelijk vrijwilligers.

De volgende stap is dan om zichtbaar en aanwezig te zijn in de buurt. De energiecoach gaat met inwoners het gesprek aan over de thema's die er leven en hoe zij omgaan met energie. De inwoners willen we bereiken door via een laagdrempelige 'huiskamer' beschikbaar te zijn waar zij met diverse vragen kunnen binnenlopen. In beide wijken zijn mogelijkheden om aan te sluiten bij bestaande initiatieven. Zo is er in Noord het wijkcentrum Noorderhuis én Os Hoes (huiskamer voor financiële vraagstukken). In Oost wordt door woningcorporatie Weller de Hoeskamer geëxploiteerd. Op beide plaatsen willen we de optie aanbieden om met hulp de Voorzieningswijzer in te vullen om te zien waar nog besparingen in het algemeen én in duurzaamheid mogelijk zijn. De Voorzieningswijzer is een initiatief van Zorgweb¹

Het aansluiten bij initiatieven waarbij het bieden van een kop koffie, thee en het luisterend oor zal de eerste fase zijn. We willen dit doen in overleg met gemeente Brunssum, de woningbouwverenigingen én ISDBOL (sociale dienst). De woningbouwverenigingen weten vaak waar de pijnpunten liggen in de wijk en dit maakt dat de beoogde doelgroep bereikt wordt. We willen hierin samenwerken met het team Vroegsignalering van CMWW. Door het aanwezig zijn in de wijk kunnen signalen van financiële nood of armoede ook eerder gesignaleerd worden en kan er een passende verwijzing plaatsvinden waar sprake is van een (problematische) schuldensituatie. Op dit punt komt de samenwerking met Os Hoes (ontstaan vanuit project Samen Anders) en de korte lijnen die hier zijn met ISDBOL én de Kredietbank Limburg in beeld.

Wat is onze aanpak:

VOORFASE,

- Kennismaken met de wijk en mogelijkheden onderzoeken hoe zichtbaar aanwezig te zijn. Waar mogelijk aansluiten bij bestaande initiatieven in de wijk.
- Overleg met woningbouwvereniging(en) over ons idee en mogelijke samenwerking hierover. Woningbouwvereniging Weller geeft aan dat zij graag willen samenwerken om de inwoners van de wijk Oost waar vragen zijn van inwoners over de nieuwe gasvrije woningen waar gebruik wordt gemaakt van Mijwater om de woningen te verwarmen te ondersteunen. Hierin is gesproken over het verder gebruik van de Voorzieningswijzer om zo te zien of bewoners gebruik maken waar ze recht op hebben.
- Ons idee hebben we besproken in de stuurgroep van het project Samen Anders met de gemeente, ISDBOL en de Kredietbank Limburg. Zij reageerden enthousiast op het idee en hebben aangegeven samen te willen optrekken in deze.
- Samenwerking met sociale dienst en team Vroegsignalering CMWW vanuit het thema Vroegsignalering.
- Deskundighedsbevordering van professionals én betrokken vrijwilligers.

¹ Voor alle info zie website www.voorzieningswijzer.nl

- Aantrekken van betrokken vrijwilligers die ondersteunen om het gesprek aan te gaan over het thema. Hierin willen we vooral ook het gesprek aangaan en samenwerking zoeken met Energiek Brunssum (Samenwerken aan groene energie)

Energiek Brunssum is een burgerinitiatief van betrokken Brunssummers met als hoofddoel het verminderen van het gebruik van fossiele energiebronnen en het bevorderen van het gebruik van hernieuwbare energie. (www.energiekbrunssum.nl, 2021)

FASE 1

Het bereiken van de doelgroep is onze eerste inzet. Dit willen we realiseren door op vaste momenten aanwezig te zijn bij bestaande initiatieven. Tijdens inloopmomenten geven we aandacht aan het thema door hier open het gesprek met elkaar aan te gaan onder genot van een kop koffie, thee of een kop soep met een broodje. Zo willen we de verhalen ophalen die leven in de wijk.

Door het contact te leggen met diverse samenwerkingspartners zoals de Kredietbank Limburg, ISDBOL (sociale dienst), woningbouwverenigingen, gemeente Brunssum etc. kunnen we signalen bespreken en weten samenwerkingspartners de weg naar de energiecoach te vinden.

FASE 2

Zichtbaar aanwezig en vindbaar in de wijk. Dit laatste willen we realiseren door aanwezigheid bij bijeenkomsten/evenementen, te wandelen in de wijk en het gesprek aan te gaan met inwoners. Waar signalen van achterstanden in vaste lasten zijn in de wijk gaan we outreachend op pad om de betrokkene te bereiken en het gesprek aan te gaan. Hierin wordt samengewerkt met de medewerkers van team Vroegsignalering. Zij weten waar de signalen liggen en waar mogelijke vragen zijn. We doen dit zoveel mogelijk met vaste gezichten om de vertrouwdheid en bekendheid in de wijk te verkrijgen. Door een vertrouwd gezicht zijn mensen sneller bereid om de stap te maken om hulp te vragen. Het eerste stapje helpt om een volgend stapje te maken. Wij willen inwoners met een vraag vooral ondersteunen om zelf deze stappen te kunnen maken, op eigen tempo en met behoud van eigen regie.

FASE 3

In de volgende fase willen we werken aan het vergroten van netwerk in de wijk. Dit kan bestaan uit het organiseren van themabijeenkomsten in de wijk over thema's die opgehaald zijn in de wijk maar kan ook bestaan uit het organiseren van gezamenlijke initiatieven om kostenbesparing op energie te realiseren in de eigen woning, eigen appartementencomplex of eigen straat of wijk.

We willen het thema energietransitie en duurzaamheid integreren in onze reguliere activiteiten, waaronder in inloopactiviteiten en waar al groepen inwoners samen komen. de vrouweninloop en de wijkkeukens. Onze professionals én vrijwilligers vertellen en discussiëren met de bezoekers over diverse onderwerpen op gebied van duurzaam leven, gezonde leefstijl en de energietransitie.

Om dit te realiseren willen we betrokken vrijwilligers aan ons binden. Zij kunnen ondersteunen in het maken én serveren van koffie, thee of kleine maaltijd maar ondersteunen daarnaast in het aangaan van het gesprek over betrokken thema's.

FASE 4

Binnen stress-sensitieve dienstverlening wordt sterk gehecht aan het ontwikkelen van sociale netwerken tussen deelnemers en professionele netwerken. Er kunnen op verschillende wijze met groepen gewerkt worden. Deze kunnen groot zijn (ong. 20-25 deelnemers) of het kunnen kleinere groepen (ong. 8 personen) betreffen. De kleinere groepen worden bijeengebracht door de professional en bestaan uit deelnemers die eenzelfde problematiek of affiniteit delen met elkaar. Het voordeel van groepen is altijd dat

deelnemers elkaar ondersteunen bij het bereiken van individuele doelen. Voorbeelden van workshops die ontwikkeld kunnen worden zijn te vinden bij Diverz:

- *De toegankelijke, interactieve workshop Energie besparen voor laaggeletterden en anderstaligen.*
- *De workshop Onderhoudsarm en diervriendelijk vergroenen van de tuin of balkon.*
- *De workshop Vashion voor jongeren, waarbij recycling en upcycling centraal staan. Oude, onbruikbare producten worden vervaardigd tot mooie, eigentijdse kledingstukken. Thema's die o.a. aan de orde komen zijn de vervuilende aspecten van de mode-industrie.*
- *De workshop 'Koken op inductie' om bewoners kennis te laten maken met deze manier van koken. Dit doen we met hulp van vrijwilligers, in onze wijkkeukens. (Diverz, 2020)*

Door betrokkenen met elkaar aan de slag te laten gaan in het stellen van doelen voor de korte termijn én het maken van een plan voor de lange termijn kunnen betrokkenen hun energieverbruik op duurzame wijze verminderen waardoor grotere problemen voorkomen worden. Het is daarnaast een efficiënte manier om samen te leren en activiteiten te ondernemen met elkaar. Het helpt om samen aandacht te hebben voor geboekte successen. Zo versterken zij elkaar.

4. Keuze voor werkwijze vanuit stress sensitief werken en ontwikkeling “Energie Surplus”.

De aanpak; wat is het gedachtengoed van stress sensitief werken?

De methodiek richt zich op de economische zelfredzaamheid en het om kunnen gaan met stress. Er wordt intensief samen gewerkt met cliënten om te kunnen realiseren dat de cliënt beschikt over hulpbronnen, executieve vaardigheden en er een duurzame gedragsverandering plaats zal vinden. Bij stress-sensitieve dienstverlening gaat men uit van het wetenschappelijk inzicht dat chronische stress van invloed is op het gedrag van mensen. Wat men terugziet bij mensen die chronische stress te verduren hebben is dat ze meer bij de dag gaan leven, moeite hebben met emotie regulatie, lastig doelen kunnen stellen of prioriteren. Daarnaast is ook te zien dat deze groep mensen minder goed in staat is om een strategie te bedenken bij tegenslagen. Al het bovenstaande vraagt voor een vorm van ondersteuning die hier rekening mee kan houden. In dit project maken we gebruik van deze inzichten. In ons project Samen Anders hebben we gezien dat het laagdrempelig beschikbaar zijn de eerste stap vormt voor mensen om te komen en verder te werken vanuit gelijkwaardigheid. Dit levert voor de mensen een bijdrage aan hun ontwikkeling om weer doelgericht te gaan handelen. Het opstellen van doelactieplannen en het geven van positieve prikkels, b.v. complimenten of een gratis kop soep motiveert de cliënt verder.

In Brunssum kiezen we er in dit project voor om de ervaren werkzame elementen vanuit project Samen Anders én project Vergewisplicht (vroeg-signalering) verder door te ontwikkelen. Door het aanpakken van de energieproblematiek werken de mensen aan het doel van een economisch zelfredzaam leven. In contact met de deelnemers wordt er breder gekeken naar mogelijk meerdere sociale problemen die individueel aan de orde zijn. Indien dit het geval is zal er doorverwezen worden naar de hulpverlening binnen CMWW of naar samenwerkingspartners. Zo zal er bij schuldenproblematiek doorverwezen worden naar Os Hoes van CMWW. Hier kunnen inwoners met financiële vragen terecht op een open inloopspreekuur of zij kunnen een afspraak maken. Door inzet van de Voorzieningenwijzer, in samenwerking met partners Weller en ISDBOL, willen we inwoners verder ondersteunen in hun zoektocht waar besparingen mogelijk zijn en welke mogelijke voorliggende voorzieningen er zijn waar zij aanspraak op kunnen maken.

De projectleider en energiecoach overleggen regelmatig met team Vroegsignalering van CMWW om signalen op tijd te zien en eventuele werkprocessen bij elkaar aan te laten sluiten.

Een bijeffect van “Energie Surplus” is dat er hulpvragen of behoeftes van inwoners aan het licht komen die niet zijn gerelateerd aan de energietransitie en duurzaamheid. Zo kan het signaal van gevoelens van eenzaamheid een rol spelen. Hierin kan dan doorverwijzing plaatsvinden naar professionals die hier kennis en expertise in hebben. Daarnaast zijn er mogelijkheden waardoor innovaties op andere thema’s ontstaan. Denk hierbij aan workshops over thema’s zoals groen tuinieren en schone en leefbare wijken.

Methodiekontwikkeling

In samenwerking met EMPath zorgde in het verleden Platform 31 voor de doorontwikkeling van de aanpak en hoe deze toe te passen in de Nederlandse hulp- en dienstverlening. De aanpak wordt inmiddels een aantal jaren in Nederland gebruikt en is derhalve vertaald naar de Nederlandse context. *In de afgelopen paar leerde de wetenschap ons dat aanhoudende (geld)stress een wissel trekt op ons functioneren. De dynamiek van armoede, schulden, vechtscheidingen en andere sociale problematiek kan er onder meer aan bijdragen dat mensen meer bij de dag gaan leven, vaker afspraken vergeten en gevraagde stukken niet aanleveren.* (SocialForce, 2021) Bij diverse organisaties is er aandacht voor de ontwikkelde methodiek van stress-sensitieve dienstverlening. Er zijn inmiddels ook Nederlands opgezette trainingen, b.v. door Kerckebosch en Social Force.

Psycho-educatie is een belangrijk onderdeel van stress-sensitief werken. Het is belangrijk dat inwoners met financiële zorgen zelf ook begrijpen wat het effect van zorgen en stress op hun gedrag is. Zo zijn er praatplaten ontwikkeld waarmee professionals samen met cliënten kunnen nagaan welke problemen er spelen. Jungmann: *‘Voor de problemen die het grootst zijn, kan de cliënt samen met de professional plannetjes maken. Blijkt iemand bijvoorbeeld veel te vergeten, dan kan er voor gezorgd worden dat er reminders worden gestuurd.’* (Starremans, 2019)

Door met inwoners niet alleen over de ervaren stress rondom het energieprobleem te praten maar ook over de effecten die deze stress op hen heeft kan er gewerkt worden aan een gericht doelactieplan waardoor de inwoner weer stappen kan maken om zijn ervaren probleem/problemen aan te pakken.

De Brunssumse context

De energietransitie, energie-armoede én het vraagstuk wat dit betekent voor inwoners is een sociaal vraagstuk waarin bij uitstek een grote rol voor het welzijnswerk ligt. Zij zijn aanwezig in de wijken en weten waar de problemen liggen. Het is belangrijk om hierin verdere samenwerking met o.a. woningbouwvereniging, de sociale dienst, gemeente en andere samenwerkingspartners op te zoeken. In de kern staan we allemaal voor het belang van welzijn van de inwoners van Brunssum.

De energietransitie is niet voor iedereen haalbaar. Belangrijk is om juist ook deze inwoners mee te krijgen in de beweging. Indien dit lukt en je krijgt mensen mee dan ontstaat er een win-win situatie voor iedereen. Het welzijn van inwoners verbetert door meer zicht op hun uitgaven en acties die effect hebben in hun portemonnee en op hun wooncomfort. Daarnaast werken we gezamenlijk aan verbetering van het milieu. Welzijnsorganisatie Diverz uit Zwijndrecht is al langer bezig met het effect van de energietransitie voor iedereen. *„Diverz is ervan overtuigd dat welzijn een belangrijke rol speelt binnen de energietransitie. Wij vinden de energietransitie een sociaal vraagstuk; hoe leven en werken we samen als mensen om deze transitie waar te maken en de aarde leefbaar te houden. Wij zetten onze welzijnsprofessionals, vooral onze opbouwwerkers, in om op dit moment met bewoners te verkennen wat er precies speelt op het gebied van de energietransitie.*

We hebben gemerkt dat er veel energiearmoede is onder bewoners. Gebleken is dat circa 8% van de Nederlandse huishoudens (circa 650.000 huishoudens) in meer of mindere mate te maken hebben met energiearmoede. Ze kunnen de energierekening niet of nauwelijks betalen, zitten soms in de kou, beperken het douchen tot een minimum; kortom: leveren in op wooncomfort. Andere bewoners vinden brieven van de gemeente moeilijk te lezen en kunnen daarmee niet inhaken op de regelingen die de gemeenten bieden.” (Diverz, 2018-2020)

De bewezen werkzame onderdelen vanuit Samen Anders (stress-sensitief werken en de korte lijnen tussen organisaties) is de basis van de in Brunssum verder te ontwikkelen aanpak rondom energie-armoede. De inzichten die opgedaan zijn binnen Diverz zijn aanvullend. Om een integrale aanpak te realiseren werken alle professionals die bij een deelnemer betrokken zijn vanuit dezelfde grondhouding en benaderingswijze van de deelnemer. Medewerkers van de samenwerkingsorganisaties worden getraind in de benodigde vaardigheden in stress-sensitief werken. De training bestaat vooral ook uit hoe het gesprek aan te gaan. De kunst van het vragen stellen is hierbij van groot belang. Welke vragen stel je om beweging en bewustwording bij de inwoner te krijgen? De werkwijze van CMWW sluit hier helemaal bij aan. Bij CMWW is de grondhouding vanuit SoNeStra verankert in onze missie en visie. Het werken vanuit deze grondhouding heeft de volgende effecten: duurzame oplossingen, deelnemers nemen eigen besluiten samen met het sociaal kapitaal (familie én sociaal netwerk) en dit creëert oplossingen die duurzaam zijn. De deelnemers krijgen regie over eigen leven en dit geldt ook voor de mensen om hem/haar heen. Er is gezamenlijke verantwoordelijkheid, het sociaal netwerk wordt gezien als krachtige en natuurlijke bron om kwesties en vragen samen aan te pakken.
<https://vimeo.com/209572426>.

We weten dat in Brunssum een deel van de inwoners laaggeletterd is. Zij hebben vaak problemen om brieven te lezen of om b.v. digitaal hun weg te zoeken. Door de aanpak in een groep en samen te kijken naar brieven of onbegrepen zaken is het mogelijk om ook hen mee te nemen in de ontwikkelingen rondom de energietransitie en zo dus ook energiearmoede verder te voorkomen. Daarnaast is Brunssum een gemeleerde gemeenschap waar relatief veel inwoners met een migratie-achtergrond wonen. Het percentage is 24% aldus de website <https://allecijfers.nl/ranglijst/hoogste-percentage-allochtonen-van-gemeenten-in-limburg/>. Voor hen is de taal vaak al een eerste barriere en daarnaast zijn zij niet goed bekend met hoe om te gaan met energie in de woning. Velen van hen komen uit een omgeving waar b.v. centrale verwarming niet aanwezig was in hun huizen. Zij hebben dan ook baat bij voorlichting over hoe om te gaan met energie en de effecten op klimaat maar ook de effecten op hun portemonnee. Welzijn weet welke inwoners dit zijn, waar ze wonen en wat er nodig is om deze specifieke doelgroepen in staat te stellen om mee te doen. Ook zij willen, mogen én moeten meedoen. Alleen samen komen we verder!

Wat is onze ambitie?

Onze ambitie is vierledig:

1. Minder financiële stress voor inwoners van de gemeente Brunssum in de tijd die komt met de verhoging van energieprijzen en de problemen die dit voor de betrokken inwoners met zich mee kan brengen.
2. Afname of stabilisatie in de meldingen van energie-achterstanden in de betrokken wijken in de loop van de komende twee projectjaren 2022/2023.
3. Verandering van energiegebruik door bewustwording en kennis van maatregelen om kosten te besparen en bij te dragen aan een gezond klimaat.
4. Inzet van de Voorzieningswijzer (of delen daarvan) helpt inwoners waar besparingen te realiseren zijn.

5. Vrijwilligers.

Werving en binding van de vrijwilligers

Om inwoners van de wijk te motiveren om met het thema duurzaamheid en energie aan de slag te gaan is het belangrijk om klimaatbewustzijn te stimuleren. Zij zoeken hierin de samenwerking op met de vrijwilligers van Energiek Brunssum en betrekken hierbij de vrijwilligers die reeds werkzaam zijn bij CMWW en affiniteit hebben met dit thema. Zij realiseren dit met behulp van activiteiten, zoals het opzetten van workshops en educatieve programma's. Het betrekken van inwoners brengt sociale relaties tot stand en mobiliseert de eigen kracht en eigen regie van inwoners. Indien dit succes oplevert dan zal dit zich breder verspreiden in de eigen wijk en kan de werkwijze uitgerold worden naar andere wijken. De kracht van eigen regie willen we vooral stimuleren door naast bewoners te staan en bij te dragen aan het vergroten van de kracht van sociale netwerken die ontstaan. Onze professionals en vrijwilligers bouwen dagelijks aan netwerken en relaties in de wijken. De energietransitie zien we als een sociale opgave en draagt bij aan sociale cohesie en leefbaarheid. Het kan het middel zijn om achter de voordeur te komen bij zorgmijders. En het heeft positieve impact op de gezondheid en armoede. De energiecoach zal vooral de bewonersparticipatie initiëren, ondersteunen en faciliteren. Zij brengen groepen bewoners samen en ondersteunen hen bij het verkrijgen van eigen regie.

Zoals eerder aangegeven willen we initiatieven ontwikkelen met de energietransitie als thema. Inhoudelijke kennis zal ook ingebracht worden door samenwerkingspartners die deze expertise reeds in huis hebben. Zij kunnen hun kennis overdragen aan buurtbewoners en deelnemers. Waar mogelijk zetten we vrijwilligers in om hierin te ondersteunen middels het aangaan van gesprekken en praktische ondersteuning van de activiteiten. In het project willen we toewerken naar de inzet van duurzaamheidsambassadeurs.

“Duurzaamheidsambassadeurs benoemen: onze professionals benaderen deelnemers en bezoekers van de activiteiten voor een rol van ambassadeur, als ze hiervoor openstaan. Ook benaderen ze buurtbewoners met een speciaal profiel. Denk aan een Somalische vrouw die goed Nederlands spreekt. Als duurzaamheidsambassadeur kan zij de Somaliërs binnen haar familie- en kennissenkring die geen Nederlands spreken, betrekken bij de energietransitie en hen adviseren. Op zo'n manier vindt verspreiding plaats.” (Diverz, 2020)

Ondersteuning van vrijwilligers

CMWW heeft een vrijwilligersbeleid ontwikkeld waarin de algemene werkwijze ten opzichte van vrijwilligers wordt beschreven (zie bijlage). Zoals eerder beschreven zullen de vrijwilligers meegenomen worden in verdere deskundigheidstraining aangaande gespreksvoering en kennisvergroting over de thema's rondom duurzaamheid en de energietransitie. De projectleider zal hiervoor zorgdragen. Dit heeft het doel om een uniforme benadering en werkwijze te waarborgen. Er wordt verder gewerkt aan de vaardigheden én kennis en kunde van de duurzaamheidsambassadeurs. In interview en overlegbijeenkomsten worden casussen en activiteiten besproken. Minimaal 1x per kwartaal kunnen alle duurzaamheidsambassadeurs deelnemen aan een gezamenlijke bijeenkomsten. Vrijwilligers kunnen ook behoefte hebben aan individuele gesprekken of werkbegeleiding. Hierin wordt door de projectcoördinator maatwerk geboden en ruimte aan gegeven. Ten opzichte van de duurzaamheidsambassadeurs vervullen de professionals een adviserende, ondersteunende, sturende en coachende rol.

Aantallen vrijwilligers

Bij aanvang van het project is nog onduidelijk met hoeveel vrijwilligers c.q. duurzaamheidsambassadeurs er gestart zal worden. In de gehele looptijd van het project (2 jaar) zullen naar verwachting ongeveer 20 ambassadeurs betrokken zijn.

6. Alliantiepartners & samenwerkingspartners.

Alliantiepartners/ samenwerkingspartners

We willen ons verbinden met partijen die meerwaarde bieden, waaronder de gemeente Brunssum, ISDBOL, woningcorporaties (Weller, Wonen Zuid e.a.), Kredietbank Limburg, wijkteam, ondernemers die een steentje willen bijdragen en burgerinitiatieven zoals EnergiekBrunssum. Dit initiatief stimuleert b.v. energiebesparing onder de inwoners van Brunssum. De woningcorporaties en ISDBOL weten waar de doelgroep te vinden is en ondersteunen hun bewoners middels inzet van de Voorzieningenwijzer. Samen willen we de aanpak vanuit Energie Surplus bespreken, door ontwikkelen en uitrollen.

De gemeente en alliantiepartners houden we hierin voortdurend op de hoogte. De relatie tussen deze partners is van essentieel belang om van “Energie Surplus” een succes te maken. Om samenwerking goed en functioneel te laten verlopen, hechten wij waarde aan communicatie, overleg en terugkoppeling. Dit zullen wij doen door middel van evaluaties, bijeenkomsten, telefonisch contact en kwartaalbesprekingen. In onze samenwerking staat het belang van de inwoners altijd voorop. Er is een stuurgroep die regelmatig geraadpleegd wordt en meekijkt vanuit de verschillende perspectieven. Deze zal minimaal bestaan uit bestuurlijke vertegenwoordigers van Weller, ISD-BOL, KBL, CMWW, gemeente Brunssum, burgeradviesraad Sociaal Domein Brunssum en mogelijk aanvulling vanuit Burgerkracht². Voor de organisaties is het een unieke kans om de samenwerking aangaande de energietransitie een goede vorm te geven. De voornoemde partijen hebben te maken met verschillende opdrachten die allemaal raken aan de opdracht in de energietransitie. Dit maakt samenwerken vanuit een eenduidige visie en werkplan tot een uitdaging. Wil de gemeente de energietransitie en de (mogelijke) gevolgen voor de inwoner op een daadkrachtige wijze aanpakken en duurzaamheidsbeleid werkelijk een kans geven dan is het van uitermate groot belang om dit in samenwerking met elkaar vorm te geven. Er is dus draagvlak bij de opdrachtgever nodig naast het feit dat partijen achter deze visie en werkwijze staan.

Afspraken en de rol- of taakverdeling

Deze moeten in afstemming met de partijen gemaakt worden. Vanuit wijk Oost zou gewerkt kunnen worden vanuit de Hoeskamer van Weller. Hier vinden reeds activiteiten plaats en neemt een belangrijke rol en functie in als buurthuis in wijk De Egge. In Noord zou vooral aansluiting gevonden kunnen worden in de eigen locatie Os Hoes waar inwoners voor financiële vragen terecht kunnen of in het huis van de wijk het Noorderhuis waar diverse partners werkzaam zijn, zoals o.a. ISDBOL aangaande de Voorzieningenwijzer. De Kredietbank kent een grote groep inwoners uit Brunssum die financiële ondersteuning krijgt zoals budgetbeheer of bewindvoering. Ook voor deze groep is de kans op verdere financiële problemen toegenomen door de sterke verhoging van de energieprijzen. ISDBOL beheert ook het systeem RIS waarin energiemaatschappijen, verhuurders en waterleidingmaatschappij hun achterstanden maandelijks melden.

Maatschappelijke meerwaarde

De vrees is dat tegen 2030 1,5 miljoen huishoudens moeite krijgen de rekening te betalen. Momenteel is een half miljoen gezinnen al zover. „In een rijk land als Nederland de keuze te moeten maken tussen de verwarming aanzetten of koken is denigrerend, ongezonder onwenselijk, aldus PvdA“ (Gillissen, 2021)

² Op pag. 16 wordt Burgerkracht Pijler nader toegelicht.

7. Organisatie, bestuur, projectleider en team.

Energie Surplus is een project van CMWW binnen de gemeente Brunssum. Voor CMWW is er een basisopdracht, naast deze opdracht heeft CMWW verschillende projecten. De inkomsten van CMWW bestaan uit toegekende subsidies vanuit de overheid, inkomsten door eigen bijdrages en fondsen. De afgelopen jaren heeft het CMWW zich sterk gericht op innoveren. Deze innovaties dragen bij aan de ontwikkelingen binnen de sector welzijn en de samenwerking met andere partijen in de zorg sector. Het innoverende karakter van het CMWW wordt gewaardeerd door het lokale bestuursorgaan en de samenwerkingspartijen binnen de gemeente. Er samen voor zorgen dat er een aanbod is van betaalbare goede zorg is het streven, waar de maatschappij van profiteert middels passende zorg bij beschikbare middelen. Maar waar ook de cliënt met name profiteert door een aanbod van passende hulpverlening op maat, gericht op de zelfredzaamheid. Door het richten op de zelfredzaamheid van de cliënt zijn er ook resultaten voor de lange termijn.

De projectleider van Energie Surplus legt zijn verantwoordelijkheid af aan het managementteam van CMWW. Energie Surplus mag gebruik maken van alle locaties (gebouwen), beschikbare materialen en de expertise binnen de organisatie. Eindverantwoordelijk zijn het bestuur en de directeur van CMWW. Op het operationele/tactische en inhoudelijke gebied is de faciliterende teamleider en het managementteam verantwoordelijk. Dit betreft de teamleider en MT van de afdeling welzijn binnen CMWW. De aansturing van de projectleider zal rechtstreeks gebeuren door de faciliterende teamleider.

De betreffende teamleider en directeur zijn het directe aanspreekpunt voor de projectleider en partners. Het takenpakket van de projectleider van CMWW bestaat uit: financiën, verslagen, pr, netwerken en meetings, planning, contacten samenwerkingspartners, verslagen Oranjefonds en mogelijke andere fondsen, verantwoording naar bestuur en MT.

Om de bestaande samenwerkingen binnen het project zo goed als mogelijk en functioneel te laten verlopen wordt er geïnvesteerd in de communicatie. Dit zal onder andere bestaan uit regelmatige overleg en terugkoppeling met de samenwerkende partijen in "Energie Surplus". De overleggen zullen vormgegeven worden in de vorm van kwartaalbesprekingen maar ook rapportages en jaarverslagen worden gedeeld. De behaalde resultaten worden tevens teruggekoppeld aan de partners. Hiermee willen we de maatschappelijke meerwaarde van "Energie Surplus" belichten.

8. Resultaat

In Brunssum staan 28.000 inwoners en 16.445 huishoudens geregistreerd aldus de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In Brunssum Noord is bij 9,5% van de huishoudens sprake is van energiearmoede terwijl dit in Brunssum Oost dan gaat om 15%. (TNO, 2021). Gelet op het aantal inwoners per wijk zou het dan gaan om 4028 adressen waar dit project zich op gaat richten.

In dit project willen we al deze adressen benaderen door hen minimaal een folder en bericht te sturen met informatie en mogelijkheden waar zij terecht kunnen met vragen. Minimaal 2000 van hen willen we bereiken via gedeelde informatie in de wijk en met samenwerkingspartners. Daarnaast gaan we uit van minimaal 500 huisbezoeken met een tijdsinvestering van 2 uur per huisbezoek.

We willen dit doen door spreekuren op locaties en het aansluiten bij activiteiten in de steunpunten.

We willen wekelijkse bezetting realiseren in de wijk en/of wijksteunpunten in de wijken Oost en Noord. Dit willen we doen door aan te sluiten bij bestaande activiteiten, opzetten van themabijeenkomsten/workshops en het opzetten van spreekuren.

Dit alles doen we in samenwerking met vrijwilligers of duurzaamheidsambassadeurs. Zij ontvangen scholing en begeleiding door de projectleider.